

Η Εκπαίδευση στην Κέρκυρα κατά την Περίοδο της Αγγλοκρατίας (1814-1864)

Στα 1814 η διοίκηση των "Ιονίων Νήσων" ανατέθηκε στους Άγγλους των οποίων ο στρατός αποβιβάζεται στην Κέρκυρα υπό τη διοίκηση του James Campell. Στις 12 Ιουνίου του ίδιου έτους υψώθηκε στα φρούρια της Κέρκυρας η αγγλική σημαία¹. Στη συνέχεια με τη συνθήκη των Παρισίων της 17^{ης} Νοεμβρίου 1815 τα Επτάνησα αποτέλεσαν το Ιόνιο Κράτος, υπό την άμεση και αποκλειστική προστασία της Μεγάλης Βρετανίας. Αντιπρόσωπος του Άγγλου βασιλιά στο νέο κράτος με πρωτεύουσα την Κέρκυρα, ήταν ο «Μέγας Αρμοστής»².

Στις 2 Μαΐου 1817 ψηφίστηκε από το Νομοθετικό Σώμα που είχε συγκροτηθεί με ενέργειες του αρμοστή Thomas Maitland, το Σύνταγμα του Ηνωμένου Κράτους των Ιονίων Νήσων το οποίο επικυρώθηκε από το βασιλιά της Μεγάλης Βρετανίας στις 26 Αυγούστου 1817³.

Με το σύνταγμα του 1817 καθιερωνόταν κοινωνικό δικαίωμα δημόσιας δωρεάν παιδείας, με αντίστοιχη εξαγγελία μελλοντικής ίδρυσης «προπαιδευτικών σχολείων» και «Σπουδαστηρίου των παντός είδους επιστημών, της τε φιλολογίας και καλλιτεχνίας». Γλώσσα επίσημη του Κράτους οριζόταν η ελληνική, με έναρξη εφαρμογής της διάταξης, μια πενταετία μετά από τη δημοσίευση του Συντάγματος⁴.

Μέχρι την άφιξη των Δημοκρατικών Γάλλων το 1797, δεν υπήρχε δημόσια εκπαίδευση στα Ιόνια Νησιά. Οι Γάλλοι πρώτοι ίδρυσαν στα 1805 στην Κέρκυρα τη δημόσια σχολή της Τενέδου, που αποτέλεσε σταθμό για τη διάδοση της παιδείας στο νησί και προηγούμενο για τη συστηματική ανάπτυξη της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης στα επόμενα χρόνια⁵. Να σημειώσουμε ότι κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας το κενό της δημόσιας εκπαίδευσης καλυπτόταν από την ιδιωτική διδασκαλία, η οποία ήταν απλουστευτική και την ασκούσαν ιερείς και ιερομονάχοι, οι οποίοι βέβαια κατόρθωσαν να διασώσουν τη γλώσσα, τη θρησκεία και τον εθνικισμό με μεγάλες θυσίες⁶.

Στα 1811 ιδρύθηκε η Σχολή Καλών Τεχνών από το γλύπτη Παύλο Προσαλέντη, η οποία μετατράπηκε από τους Άγγλους σε δημόσια το 1815. Αξίζει να επισημάνουμε ότι το 1814 η σχολή Προσαλέντη είχε 80 μαθητές⁷. Τα μαθήματα που διδάσκονταν σ' αυτήν ήταν η ζωγραφική, η γλυπτική και η αποτύπωση σε ορείχαλκο⁸. Το 1834 με κοινοβουλευτικό νόμο ιδρύθηκαν ναυτικές σχολές⁹.

Το 1819 επί αρμοστείας Thomas Maitland ορίζεται Καγκελάριος του πανεπιστημίου των Ιονίων Νήσων ο κόμης Guilford, στον οποίο απονέμεται από το πανεπιστήμιο της Οξφόρ-

¹ ΚΑΤΣΑΡΟΣ Σπύρος, *Σύντομη Ιστορία της Κέρκυρας*, Αθήνα 1967, σ.138.

² ΠΑΧΗ Όλγα, *Ο Πολυχρόνιος Β. Κωνσταντάς και η πολιτική ζωή της Κέρκυρας το 19^ο αιώνα*, Κέρκυρα 2009, σ. 15.

³ ΟΡΦΑΝΟΥΔΑΚΗΣ Σαράντης, « Η συνθήκη των Παρισίων και το σύνταγμα του 1817», *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, (Αθήνα 2008), σ. 48.

⁴ ΟΡΦΑΝΟΥΔΑΚΗΣ Σαράντης, *ό.π.*, σσ. 48, 50.

⁵ ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Θεοδόσης, « Η πνευματική ζωή στην Κέρκυρα», *Κέρκυρα, Εγχειρίδιο Τοπικής Ιστορίας*, (Αθήνα 2000), σ. 239, ΙΔΡΩΜΕΝΟΣ Ανδρέας, *Συνοπτική Ιστορία της Κέρκυρας*, Κέρκυρα 1895, σσ. 111-112.

⁶ ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ Νικόλαος, "Δημόσια εκπαίδευσις εν Επτανήσω", *Πρακτικά Α' Πανιόνιου συνεδρίου* (1915), σ. 251.

⁷ ΓΑΛΛΑΞΙΑΣ Παναγής, *Η ιστορία της Κέρκυρας*, Αθήνα 1959, σ. 323.

⁸ ΧΡΗΣΤΟΥ Θάνας, « Η Τέχνη στα Επτάνησα (18^{ος} – 20^{ος} αιώνας)», *Ιόνιοι Νήσοι, Ιστορία και Πολιτισμός*, Αθήνα 2007, σ.213.

⁹ ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ Νικόλαος, *ό.π.*, σ.253.

δης ο τίτλος του διδάκτορα του αστικού δικαίου¹⁰. Στις επιδιώξεις του Guilford ήταν η οργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων.

Η στοιχειώδης εκπαίδευση θα μπορούσε να βασιστεί στην τελευταία λέξη της τότε παιδαγωγικής στην Ευρώπη, δηλαδή την αλληλοδιδασκτική (monitorial) μέθοδο του συστήματος Lancaster και Bell, κατά την οποία οι μεγαλύτεροι μαθητές δίδασκαν τους μικρότερους. Στη Βρετανία η αλληλοδιδασκτική μέθοδος εφαρμοζόταν ήδη από το 1800. Για το σκοπό αυτό επιμορφώθηκαν κατάλληλα ο Αθανάσιος Πολίτης και ο Ιάκωβος Λουζινιάν¹¹.

Ο Guilford υποβάλλει την πρώτη του έκθεση στις 12 Απριλίου 1820 όπου διαπραγματεύεται το σύστημα της εκπαίδευσης. Διαιρεί την εκπαίδευση σε τρεις κατηγορίες:

1) προκαταρκτικά ή στοιχειώδη σχολεία των πόλεων και της εξοχής.

2) κεντρικά ή δευτερεύοντα σχολεία των πόλεων και 3) πανεπιστήμιο.

1) Προκαταρκτικά ή στοιχειώδη σχολεία. Οι υπάρχοντες δάσκαλοι στα νησιά του Ιονίου διατηρούσαν ιδιωτικά κατά κάποιο τρόπο σχολεία και ως επί το πλείστον ήταν ιερείς που μπορούσαν να διδάξουν την αλληλοδιδασκτική. Για να διδάξουν όμως έπρεπε να επιμορφωθούν από τον Αθανάσιο Πολίτη και τον Ι.Λουζινιάν στο νέο σύστημα. Προτείνεται λοιπόν η Λευκάδα ως κέντρο μετεκπαίδευσης και μάλιστα προβλέπεται και αποζημίωση των μετεκπαιδευθέντων. Ακόμα προτείνεται εφορευτική επιτροπή εκπαίδευσης για κάθε νησί, και ως γενικοί επιθεωρητές προτείνονται ο Α. Πολίτης και ο Ι. Λουζινιάν. Ύστερα με θέσπισμα της Γερουσίας ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες, ο τρόπος μετεκπαίδευσης και η διδασκαλία της μεθόδου της αλληλοδιδασκτικής σε όλους τους δασκάλους.

Ως διδακτήρια προτείνονται τα παρεκκλήσια.

Μετά από τον πρώτο αυτό καταστατικό νόμο για τη στοιχειώδη εκπαίδευση ο Guilford προέβη σε υποβολή νέας πρότασης. Η πρόταση αυτή είχε ως εξής:

1) Σε κάθε νησί ιδρύονται σχολεία προκαταρκτικά για την εκπαίδευση του λαού.

2) Σε κάθε πρωτεύουσα νησιού ιδρύεται ένα δευτερεύον σχολείο, όπου θα διδάσκονται ελληνικά, λατινικά, φιλολογία, αριθμητική, στοιχεία γεωμετρίας και αγγλικά.

3) Να ιδρυθεί πανεπιστήμιο στην Ιθάκη.

Όσον αφορά στις δαπάνες, αυτές κρίνονται αναγκαίες για την προετοιμασία των σχολικών κτιρίων. Στην Κέρκυρα προσφέρεται το αγγλικό παρεκκλήσι στο Παλαιό Φρούριο. Παρουσιάζεται όμως η ανάγκη προμήθειας θρανίων και άλλου εξοπλισμού και έτσι μια πρόταση μείωσης της δαπάνης είναι η καταβολή κάποιων διδασκτρών από τους μαθητές.

2) Τα δευτερεύοντα σχολεία. Τα σχολεία αυτά παρουσίαζαν μεγαλύτερες δυσκολίες απ' ό,τι τα προκαταρκτικά και αυτό γιατί απέφεραν λίγους καρπούς και χρειάζονταν μεγάλες δαπάνες. Θα έπρεπε να προσληφθούν διδάσκοντες όπως δάσκαλος των αρχαίων ελληνικών με δύο βοηθούς, δάσκαλος των μαθηματικών, της αγγλικής, των λατινικών και έτσι απαιτούνται χρήματα για τη μισθοδοσία.

Μετά από κάποιο διάστημα ο κόμης Guilford περιηγήθηκε όλα τα Επτάνησα και υπέβαλε τις προσωπικές του εκτιμήσεις για τον τρόπο λειτουργίας των σχολείων στον αρμοστή. Ειδικά για το προκαταρκτικό σχολείο της Κέρκυρας δεν μπόρεσε να βεβαιώσει ότι διακρινόταν για την πειθαρχία του εφόσον ο αριθμός των εκατόν τριάντα (130) μαθητών μειωνόταν πολύ το χειμώνα.

Αργότερα τα δευτερεύοντα σχολεία κρίθηκαν περιττά και ανωφελή και προτάθηκε η κατάργησή τους. Σ' αυτήν την περίπτωση θα προστίθετο ένατη και δέκατη τάξη στα στοιχειώδη σχολεία. Γι' αυτό το λόγο ετοιμάστηκε και γραμματική από τον Α. Πολίτη.

Στις 31 Μαρτίου 1823 με την κατάργηση των δευτερευόντων μαθημάτων γίνεται αισθητή η απουσία του ενδιάμεσου σχολείου μεταξύ προκαταρκτικού και πανεπιστημίου. Έτσι

¹⁰ ΖΟΥΜΠΙΟΣ Γεώργιος, *Τα μαθηματικά στην Ιόνιο Ακαδημία (1824-1864)*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Κέρκυρα 2004, σ.101.

¹¹ ΘΕΟΤΟΚΗΣ Σπυρίδων, «Περί της εκπαιδευσεως εν Επτανήσω», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, τ. V, (Κέρκυρα 1956), σσ. 66-68.

αποφασίζεται η ίδρυση προπαρασκευαστικής τάξης ή εφηβείου όπου θα φοιτούσαν όσοι επρόκειτο να δώσουν εξετάσεις για το πανεπιστήμιο. Το εφηβείο Κερκύρας λοιπόν αντικατέστησε το δευτερεύον σχολείο. Στο εφηβείο οι υποψήφιοι φοιτητές προετοιμάζονταν στα ελληνικά, στα λατινικά και στην αριθμητική από τον Αθανάσιο Πολίτη, το Θωμά Γούλιο και τον Ιωάννη Φερεντίνο¹².

Στις 5 Ιουνίου 1827 με πράξη του κοινοβουλίου ιδρύθηκε σπουδαστήριο για την εκκλησιαστική αγωγή, για εκείνους που θα ήθελαν να υπηρετήσουν στο Ιερατικό Τάγμα της Εκκλησίας και στη συνέχεια να χειροτονηθούν ιερείς¹³.

Η δημόσια εκπαίδευση όμως πρέπει να κυβερνιέται και να επιτηρείται και αυτό πρέπει να αποτελεί ειδικό κλάδο διοίκησης. Η Ιόνιος Βουλή ψηφίζει νομοσχέδιο με το οποίο η διεύθυνση δημόσιας εκπαίδευσης πρέπει να απλουστευτεί για να έχει αποτελέσματα.

Ο Ερμάνος Λούντζης προτείνει μεταξύ άλλων:

- 1) Να συσταθεί στην Κέρκυρα επταμελές συμβούλιο για τη δημόσια εκπαίδευση με μέλη το μητροπολίτη, το γεροϋσιαστή και άλλα πέντε μέλη, το οποίο θα αποτελεί ανώτατη αρχή με πλήρη εξουσία.
- 2) Σε κάθε νησί να συσταθεί εννεαμελής επιτροπή αποτελούμενη από έναν κληρικό, ένα δημοτικό σύμβουλο δημόσιας εκπαίδευσης, ένα βουλευτή, έναν αρχίατρο και πέντε μέλη από το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων.
- 3) Οι δάσκαλοι να δίνουν τις απαραίτητες πληροφορίες σ' αυτές τις συνεδριάσεις.
- 4) Ένα μέλος της επιτροπής να επισκέπτεται τα σχολεία.
- 5) Σε κάθε συνοικία ή χωριό να υπάρχουν οι λεγόμενοι "ενταξίες" που θα φροντίζουν για την επιτήρηση των παιδιών έξω από τα σχολεία.
- 6) Οι έφοροι να εξετάζουν τα σχολεία με αιφνίδιες επισκέψεις¹⁴.

Σχετικά με την αλληλοδιδασκτική, με την πάροδο του χρόνου επισημάνθηκαν πολλά τρωτά σημεία. Θεωρήθηκε πλημμελής, γιατί δεν επενεργούσε πάνω στη διανοητική ή ηθική ανατροφή των παιδιών και θεωρήθηκε αδύναμη συγκριτικά με τη μέθοδο της απευθείας επικοινωνίας δάσκαλου-μαθητή. Η αλληλοδιδασκτική χαρακτηρίστηκε ως "διδασκαλία-εργοστάσιο" στα πλαίσια της βιομηχανικής επανάστασης, όπου η ποιότητα των προϊόντων ελαττώνεται εξαιτίας της μαζικής παραγωγής.

Η μέθοδος αυτή μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνο στην περίπτωση που υπήρχαν εκατοντάδες μαθητές. Στα δημοτικά σχολεία των Ιόνιων νησιών θα μπορούσε να εφαρμοστεί μόνο όταν οι μαθητές ξεπερνούσαν τους πενήντα¹⁵.

Στην Κέρκυρα στα 1859 υπήρχαν ένα αλληλοδιδασκτικό σχολείο αρρένων και ένα θηλέων στην πόλη και τριάντα εννέα στην εξοχή για 2344 συνολικά μαθητές με διδασκόμενα μαθήματα γραφή, ανάγνωση, ελληνικά, αγγλικά, αριθμητική, ιερή κατήχηση, γυναικεία έργα, όπως για παράδειγμα το σιδέρωμα¹⁶. Να σημειώσουμε επίσης ότι από τη δεκαετία του 1820 το μάθημα της μουσικής διδασκόταν στα σχολεία θηλέων ως προαιρετικό μάθημα. Στα σχολεία αρρένων η μουσική, σύμφωνα με τον εκπαιδευτικό νόμο του 1841 συμπεριλαμβανόταν προαιρετικά μόνο στο Ιόνιο Γυμνάσιο που ιδρύθηκε το 1839¹⁷.

3) Πανεπιστήμιο. Ο Guilford αποδείχθηκε φοβερά δραστήριος, για να πραγματοποιηθεί το όραμα της ίδρυσης της Ακαδημίας και σχεδίασε τα πάντα με καταπληκτικές λεπτομέρειες.

¹² ΖΟΥΜΠΟΣ Γεώργιος, *ό.π.*, σσ.101-102.

¹³ ΘΕΟΤΟΚΗΣ Σπυρίδων, *ό.π.*, σσ. 66-68.

¹⁴ ΛΟΥΝΤΖΗΣ Ερμάνος, *Περί της εν Επτανήσω διοργανώσεως της δημόσιας εκπαίδευσης*, Αθήνα 1857, σσ. 66-68.

¹⁵ ΛΟΥΝΤΖΗΣ Ερμάνος, *ό.π.* σσ.6-15.

¹⁶ ΒΕΡΥΚΙΟΣ Γεώργιος, *Απομνημονεύματα περί της πρώην Ιονίου πολιτείας*, Κεφαλονιά 1870, σσ. 37-38. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Ιωάννης, *Έκθεσις περί της δημόσιας εκπαίδευσως καθυποβληθείσα τη ευγενεστάτη βουλή του ΙΒ' κοινοβουλίου*, Κέρκυρα 1862, σσ.14-20.

¹⁷ ΚΑΡΔΑΜΗΣ Κώστας, « Η μουσική στα Επτάνησα», *Ιόνιοι Νήσοι, Ιστορία και Πολιτισμός*, (Αθήνα 2007), σ. 191.

Παράλληλα ο Ιωάννης Καποδίστριας που έτρεφε αισθήματα φιλίας για τον Guilford πρότεινε η ίδρυση και η συμπλήρωση της Ακαδημίας να εξασφαλιστεί με διατάξεις που περιλαμβάνονταν στο σύνταγμα, για να έχει το πανεπιστήμιο καθαρά εθνικό χαρακτήρα. Επίσης οι διδάσκοντες θα έπρεπε να είναι Έλληνες και να χρησιμοποιούν την ελληνική γλώσσα¹⁸.

Το θέμα της γλώσσας απασχολούσε έντονα τους Επτανήσιους και μάλιστα όχι μόνο αν θα γινόταν η παράδοση στα ελληνικά αλλά και αν οι διδάσκοντες θα χρησιμοποιούσαν την καθαρεύουσα ή τη δημοτική, γιατί τότε πίστευαν ότι "αν ξεφύγαν οι επιστήμες από τον ένα τύραννο, επέσανε στον ζυγό του άλλου, ηύρηκε πλέον κάμπο να εξαπλωθεί η λογιωτατίστικη γλώσσα, γλώσσα που δεν υπήρξε, δεν εμελετήθηκε, ουδέ έχει πατρίδα ή γένος. Αρχή της είναι η αμάθεια, υποστήριγμα της η αμάθεια και αποτέλεσμα της η αμάθεια"¹⁹.

Με μεγάλη επιμέλεια ο Guilford φρόντισε για την κατάρτιση έξοχων Ελλήνων επιστημόνων με δικά του έξοδα και τους παρακολούθησε με σκοπό την πλήρη κατάρτιση τους ανά ειδικότητα για να στελεχώσουν τις σχολές της Ιονίου Ακαδημίας. Ανάμεσά τους ήταν ο Κωνσταντίνος Ασώπιος και ο Θεόκλητος Φαρμακίδης που σπούδασαν στο Göttingen την περίοδο 1818 με 1823²⁰.

Στα 1817 η ίδρυση του πανεπιστημίου αναγνωρίζεται ως εκπαιδευτική ανάγκη από το σύνταγμα²¹ και στα 1820 η Ιόνιος Βουλή ανακηρύσσει τον Guilford «Αρχοντα της Ακαδημίας», για να έχουν οι ενέργειες του περισσότερο κύρος. Ο Guilford εργάζεται αδιάκοπα. Προσπαθεί να ανιχνεύσει φωτισμένους δασκάλους για τις παραδόσεις στην Ακαδημία, φροντίζει να οριστεί κύκλος μαθημάτων ανά διδάσκοντα, συντάσσει εκθέσεις για την Ιόνια κυβέρνηση, συλλέγει βιβλία για τον πλουτισμό της βιβλιοθήκης.

Στις 17 Μαΐου 1821 εξέδωσε η Βουλή ψήφισμα για την ίδρυση της Ακαδημίας στην Ιθάκη, αλλά στις 29 Μαΐου 1823 λαμβάνεται από τη Βουλή η απόφαση η έδρα της Ακαδημίας να είναι στην Κέρκυρα. και εξουσιοδοτείται η κυβέρνηση να φροντίσει για την έναρξη λειτουργίας του πανεπιστημίου από το ακαδημαϊκό έτος 1823-1824, με τέσσερις σχολές: Θεολογική, Φιλοσοφική, Νομική και Ιατρική. Ο λόγος που τελικά επιλέχθηκε η Κέρκυρα για έδρα του πανεπιστημίου ήταν ότι διέθετε νοσοκομείο, προϋπόθεση για τη λειτουργία ιατρικής σχολής, δικαστήρια που θα εξυπηρετούσαν το σκοπό μιας νομικής σχολής και κτίρια στα οποία θα μπορούσε να στεγαστεί. Επιπλέον είχε αρχίσει ο πόλεμος για την ελληνική ανεξαρτησία και η Ιθάκη βρισκόταν πολύ κοντά στην εμπόλεμη Ελλάδα και μακριά από τον έλεγχο του αρμοστή²².

Κάθε σχολή θα απένεμε τα εξής πτυχία: α) διδάκτορος (Doctor), β) τελείου (Master of Arts), γ) Επιστήμονος (Bachelor). Οι φοιτητές στο πρώτο και δεύτερο έτος σπουδών δεν ανήκαν σε κάποια συγκεκριμένη σχολή και ονομάζονταν φιλόλογοι, εκτός από τους φοιτητές της Θεολογίας που είχαν λάβει το σχήμα και ονομάζονταν Αναγνώστες²³.

Στις 31 Μαΐου 1825 με νομοθετική πράξη το πανεπιστήμιο αποκτά μόνιμη νομική οντότητα²⁴. Στις 29 Μαΐου 1824 έγιναν τα επίσημα εγκαίνια που περιγράφονται στο ΦΕΚ 153/15-6-

¹⁸ ΣΑΛΒΑΝΟΣ Γεράσιμος - ΣΑΛΒΑΝΟΥ Βάσω, *Ιόνιος Ακαδημία. Ο ιδρυτής αυτής κόμης Γκύλφορντ. Οι καθηγηταί και οι σπουδασταί αυτής*, Αθήνα 1949, σσ.18-19. ΤΥΠΑΛΛΟΣ - ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ Γεώργιος, *Ιστορία της Ιόνιας Ακαδημίας*, Αθήνα 1982, σ.19.

¹⁹ ΣΑΛΒΑΝΟΣ Γεράσιμος - ΣΑΛΒΑΝΟΥ Βάσω, *ό.π.* σ. 19.

²⁰ ΖΟΥΜΠΟΣ Γεώργιος, *ό.π.* σ.101.

²¹ ΣΑΛΒΑΝΟΣ Γεράσιμος, *ό.π.* σ.20

²² ΣΠΗΓΓΟΣ Θανάσης, *Επτάνησα (1864-1874), από την Ένωση στην Ενσωμάτωση*, Κέρκυρα 2002, σ. 109.

²³ ΖΟΥΜΠΟΣ Γεώργιος, *ό.π.*, σ. 104.

²⁴ ΖΟΥΜΠΟΣ Γεώργιος, *ό.π.*, σσ. 101,103.

1824. Οι καθηγητές κάθε σχολής και οι εβδομηνταέξι²⁵ πρώτοι φοιτητές είχαν ξεχωριστή στολή για κάθε σχολή. Οι πρώτοι συγκλητικοί ήταν ο Guilford, ο Αθανάσιος Πολίτης της Θεολογικής Σχολής, ο ύστερα Αρχιεπίσκοπος Επτανήσου και ο Χριστόφορος Φαΐτας της Φιλοσοφικής Σχολής. Ο Guilford δίδασκε στην Ιόνια Ακαδημία το χειμώνα και το καλοκαίρι πήγαινε στην Αγγλία όπου και πέθανε στις 14 Οκτωβρίου 1827²⁶.

Από την αρχή της λειτουργίας της η Ιόνια Ακαδημία στράφηκε προς τη γαλλική πνευματοκρατική σχολή φιλοσοφίας και τη σκωτική φιλοσοφία. Το ενδιαφέρον των Επτανήσιων πανεπιστημιακών δασκάλων στράφηκε προς τη συστηματική φιλοσοφία όπως αυτό διαπιστώνεται από το έργο του Κερκυραίου Πέτρου Βράιλα Αρμένη, καθηγητή στην Ιόνια Ακαδημία, βουλευτή της Ιονίου Βουλής, ο οποίος διαδραμάτισε σημαντικότατο ρόλο στην πολιτική και πολιτιστική ζωή της Κέρκυρας²⁷.

Μετά το θάνατο του Guilford τα καθήκοντα του Άρχοντα της Ακαδημίας ανέλαβε τριμελής «Γενική Επιτροπή για τη Δημόσια Παιδεία». Ακολούθησε περιορισμός του προϋπολογισμού της εκπαίδευσης από τη Γερουσία, ίδρυση Ιεροσπουδαστηρίου στα 1828, που περιόρισε τη λειτουργία της Θεολογικής Σχολής και αναστολή της λειτουργίας της Ιατρικής, η οποία λειτούργησε ξανά το 1844, όταν Αρμοστής ήταν ο λόρδος Ιωάνης Colborne, βαρόνος του Seaton²⁸.

Σχετικά με τις δαπάνες για το πανεπιστήμιο, με απόφαση του αρμοστή Sir Frederic Adams, ο οποίος διετέλεσε αρμοστής κατά την περίοδο 1821-1832, αυτές βάρυναν το δημόσιο ταμείο, παρότι ο λόρδος Guilford κληροδότησε το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του για τη συντήρηση του πανεπιστημίου και αυτό γιατί ο Adams δεν ήθελε να δεχτεί τους όρους του κληροδοτήματος. Το ίδιο ίσχυσε και για το εφηβείο. Αποτέλεσμα αυτής της απόφασης ήταν η μείωση του αριθμού των σπουδαστών²⁹.

Επίσης μετά το θάνατο του Guilford οι Άγγλοι κατάργησαν την ελληνική δημοτική γλώσσα από τις παραδόσεις του πανεπιστημίου και την αντικατέστησαν με την ιταλική. Στα 1849 αναγνωρίστηκε ξανά η ελληνική γλώσσα ως επίσημη³⁰.

Το 1837 δημοσιεύτηκε ο Οργανικός Κανονισμός με τον οποίο ρυθμιζόταν η διδασκαλία, η οργάνωση και η πειθαρχία στην Ακαδημία. Για να εισαχθεί μαθητής στο πανεπιστήμιο έπρεπε να έχει πιστοποιητικό σπουδών με καλές επιδόσεις από μέσο σχολείο και να περάσει επιτυχώς εισιτήριες εξετάσεις. Τότε προστέθηκε και η σχολή των Πολιτικών Μηχανικών. Ο κανονισμός του 1837 ανατράπηκε τέσσερα χρόνια αργότερα και το 1841 ορίζονται ως σχολές η Φιλοσοφική και Φιλολογική, η Θεολογική, η Νομική και η Φαρμακοποιία³¹.

Κατά την περίοδο 1843 με 1848 που Αρμοστής ήταν ο λόρδος Ιωάνης Colborne, βαρόνος του Seaton σημειώθηκε άνοδος του μορφωτικού επιπέδου του λαού. Και αυτό γιατί ο Seaton ήταν φιλελεύθερος και προοδευτικός και ενέκρινε τα νέα νομοθετήματα του Κοινοβουλίου που απέβλεπαν στη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος, στην αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος και στην καλύτερη λειτουργία της Ιόνιας Ακαδημίας. Παράλληλα άφησε

²⁵ Από τους 76 φοιτητές οι 33 προέρχονταν από την Ηπειρο, οι 24 από την Κέρκυρα, οι 7 από τη Ζάκυνθο, οι 6 από την Κεφαλονιά, οι 3 από την Ιθάκη, 1 από τα Κύθηρα, 1 από τη Λευκάδα και 1 από την Αγγλία. ΣΠΠΓΟΣ Θανάσης, *ό.π.*, σ.109.

²⁶ ΚΥΡΙΑΚΗ Δάφνη, "Κερκυραϊκό Αρχείο Guilford." Κατάλογος, *Έκτακτο Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας*, Κέρκυρα 1984, *Αρχείο Γκύλφορντ* Φ.V36 1825 17 Ιουν. σ. 87

²⁷ ΓΛΥΚΟΦΡΥΔΗ- ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ Αθανασία, «Παιδεία και Φιλοσοφία στα νησιά του Ιονίου (16^{ος} - 19^{ος} αιώνας)», *Ιόνιοι Νήσοι, Ιστορία και Πολιτισμός*, (Αθήνα 2007), σσ.131-132.

²⁸ ΖΟΥΜΠΟΣ Γεώργιος, *ό.π.* σ. 110.

²⁹ LENORMANT Francois, «Η Διοίκηση των Νησιών του Ιονίου», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, τόμος ΙΧ, (Κέρκυρα 1962), σ.141.

³⁰ ΑΓΓΕΛΟΜΑΤΗ - ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗ ΕΛΕΝΗ, *Η Ιόνια Ακαδημία. Το χρονικό της ίδρυσης του πρώτου ελληνικού πανεπιστημίου*, Αθήνα 1997, σ.215.

³¹ ΖΟΥΜΠΟΣ Γεώργιος, *ό.π.*, σσ.111,113.

ελεύθερη την εισαγωγή ελληνικών εφημερίδων στα Ιόνια Νησιά και επέτρεψε την ίδρυση ιδιωτικών τυπογραφείων³².

Το 1857 δημοσιεύτηκε ο «Νόμος περί Παιδείας», ο οποίος προέβλεπε προκαταρκτικά σχολεία σε όλα τα κεντρικά χωριά, λύκειο σε καθένα από τα επτά νησιά, ένα Γυμνάσιο στην Κέρκυρα, το Ιεροσπουδαστήριο και την Ακαδημία, η οποία περιλάμβανε και πάλι τέσσερις σχολές (Θεολογική, Φιλοσοφική, Νομική και Ιατρική)³³.

Θα ήταν παράλειψη μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της εκπαίδευσης να μην αναφερθούμε στη Βιβλιοθήκη, πολύτιμο βοήθημα για τους φοιτητές και σπουδαστές της Ιόνιας Ακαδημίας. Η συλλογή της Βιβλιοθήκης ξεκίνησε από ένα μικρό πυρήνα βιβλίων που ανήκαν στα μοναστήρια και με τη φροντίδα του "Άρχοντα της Ακαδημίας" πλουτίστηκε με δωρεές ξένων, κυρίως αγγλικών ανώτατων ιδρυμάτων και διαπρεπών φιλελλήνων. Σ' αυτήν αργότερα προστέθηκαν και τα βιβλία καθηγητών και άλλων Επτανήσιων λογίων, τα οποία εκτυπώνονταν με δαπάνη της Ιόνιας Κυβέρνησης. Επίσης το μουσείο φυσικής, το χημείο, η πλούσια συλλογή ορυκτών της Σιβηρίας (δώρο του Ι. Καποδίστρια) καθώς και ο βοτανικός κήπος ήταν στη διάθεση των σπουδαστών³⁴.

Οι φοιτητές που είχαν την τύχη να απολαύσουν τα αγαθά αυτής της παιδείας συνάντησαν φωτισμένους δασκάλους που ποτέ δεν έπαυσαν να ακτινοβολούν και να διακηρύσσουν τη μεγαλοσύνη της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο πατριωτισμός του Ανδρέα Μουστοξύδη όπως εκφράζεται το 1818 στη συγχαρητήρια ωδή στο Βρετανό πρόξενο της Βενετίας Horpner³⁵.

Στο χώρο της Ιδιωτικής εκπαίδευσης, που και αυτή έχει να επιδείξει σπουδαίο και πρωτοποριακό έργο, ο Κωνσταντίνος Ζαβιτσιάνος ίδρυσε στα 1852 το Ελληνικόν Παρθεναγωγείον, το πρώτο σχολείο για κορίτσια στην Ελλάδα³⁶. Εξάλλου καθ' όλη την περίοδο της Αγγλοκρατίας λειτουργούσε ένας σημαντικός αριθμός ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων που συμπλήρωναν τα δημόσια. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το 1827 στην Κέρκυρα λειτουργούσαν 141 σχολεία από τα οποία μόνο τα 29 ήταν δημόσια³⁷. Μάλιστα για τη δεκαετία του 1850 που καταγράφονται στοιχεία για την ιδιωτική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης, αυτή καλύπτει κατά μέσο όρο το ένα έβδομο των συνολικών πόρων³⁸.

Πριν την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, η δημόσια εκπαίδευση στην Κέρκυρα διέθετε την Ιόνιο Ακαδημία, ένα Λύκειο, ένα Γυμνάσιο, ένα Ιεροσπουδαστήριο και πολλά προκαταρκτικά σχολεία αρρένων και θηλέων. Μετά την Ένωση, το Δεκέμβριο του 1865 ψηφίζεται ομόφωνα το νομοσχέδιο για την οργάνωση της εκπαίδευσης στα Επτάνησα. Σύμφωνα με αυτό όλα τα υφιστάμενα εκπαιδευτικά ιδρύματα καταργήθηκαν³⁹ και ιδρύθηκαν στην Κέρκυρα δημοτικά σχολεία αρρένων και θηλέων, δύο Ελληνικά σχολεία και ένα Γυμνάσιο⁴⁰. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το νομοσχέδιο για την οργάνωση της εκπαίδευσης στα Επτάνησα ψηφίστηκε ομόφωνα και από τους Επτανήσιους βουλευτές, χωρίς καμία αντίρρηση εκ μέρους τους για την κατάργηση της Ιόνιας Ακαδημίας, που στις παραμονές της Ένωσης λειτουργούσε κανονικά με 15 καθηγητές. Αιτία γι' αυτήν τη στάση των βουλευτών ήταν η εχθρότητά τους απέναντι σε οτιδήποτε συνδεόταν με την Αγγλοκρατία⁴¹. Οσον αφορά στη δευ-

³² *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΓ, Αθήνα 1978, σ.203.

³³ ΣΠΗΓΓΟΣ Θανάσης, *ό.π.*, σ.108.

³⁴ ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ Νικόλαος, *ό.π.*, σ. 255.

³⁵ ΣΑΛΒΑΝΟΣ Γεράσιμος, *ό.π.*, σσ. 93-95.

³⁶ ΠΥΛΛΑΡΙΝΟΣ Θεοδόσης, *ό.π.*, σ.240.

³⁷ ΠΑΝΔΗΣ Πορφύριος, *Νοταριακές πράξεις 1549-1772 από τον κώδικα τη Αγ. Τριάδας Αργυράδων Κέρκυρας και Πληθυσμιακά Στοιχεία 1684-1991 του Νομού Κέρκυρας*, Αθήνα 1992, σ.33.

³⁸ ΣΠΗΓΓΟΣ Θανάσης, *ό.π.*, σ.108.

³⁹ ΒΕΡΥΚΙΟΣ Σπυρίδων, *Ιστορία των Ηνωμένων Ιονίων νήσων (1815-1864)*, Αθήνα 1964, σ. 214.

ΣΠΗΓΓΟΣ Θανάσης, *ό.π.*, σ.106.

⁴⁰ ΒΕΡΥΚΙΟΣ Σπυρίδων, *ό.π.*, σ.215.

⁴¹ ΣΠΗΓΓΟΣ Θανάσης, *ό.π.*, σ.109.

τεροβάθμια εκπαίδευση, κατά την τρίτη συζήτηση του νομοσχεδίου ένας Κερκυραίος βουλευτής πρότεινε τη διδασκαλία της Ιταλικής και Αγγλικής γλώσσας, των φυσικομαθηματικών και του εμπορικού δικαίου στο Γυμνάσιο Κέρκυρας, πρόταση που έγινε δεκτή⁴².

Να σημειώσουμε ότι το εκπαιδευτικό σύστημα που εισάγεται στα Επτάνησα έχει διαμορφωθεί την περίοδο 1834-1837 επί βασιλείας Όθωνα και είναι σύμφωνο με το εκπαιδευτικό σύστημα της Γερμανίας και συγκεκριμένα προβλέπει επτατάξια δημοτικά σχολεία, τριτάξια Ελληνικά σχολεία στα οποία εγγράφονται όσοι έχουν τελειώσει την τετάρτη τάξη του δημοτικού σχολείου και επιθυμούν να προετοιμαστούν για να συνεχίσουν στο γυμνάσιο, τετρατάξια Γυμνάσια που προετοιμάζουν την είσοδο στο πανεπιστήμιο και το πανεπιστήμιο Αθηνών με σχολές θεολογίας, νομικής, φιλοσοφίας, ιατρικής⁴³. Βασικό χαρακτηριστικό του νέου για τα Επτάνησα εκπαιδευτικού συστήματος είναι ο διαχωρισμός της επαγγελματικής από τη γενική εκπαίδευση, η ομοιομορφία των σπουδών και η απουσία εξειδίκευσης⁴⁴.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι την περίοδο της Αγγλοκρατίας στην Κέρκυρα έγιναν σημαντικές προσπάθειες για την οργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης και για την άνοδο του μορφωτικού επιπέδου του λαού γενικότερα. Η ίδρυση της Ιόνιας Ακαδημίας η οποία αποτέλεσε τα πρώτο Ελληνικό Πανεπιστήμιο υπήρξε το αποκορύφωμα της πνευματικής άνθησης του νησιού.

Όλγα Παχή, Δρ. Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Email: olgarac@yahoo.gr

⁴² ΣΠΗΓΓΟΣ Θανάσης, *ό.π.*, σσ.106-107.

⁴³ ΊΣΗΓΟΝΗΣ Αντώνιος, *Ιστορία της Παιδείας*, Αθήνα 1964, σσ. 226-228.

⁴⁴ ΣΠΗΓΓΟΣ Θανάσης, *ό.π.*, σ. 107.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελομάτη - Τσουγκαράκη Ελένη, *Η Ιόνιος Ακαδημία. Το χρονικό της ίδρυσης του πρώτου ελληνικού πανεπιστημίου (1811-1824)*, Εταιρεία Αρχαιικών Μελετών και Εκδόσεων Ο Μικρός Ρωμικός, Αθήνα 1997.
- Βερούκιος Σπυρίδων, *Ιστορία των Ηνωμένων Ιονίων νήσων (1815-1864)*, Αθήνα 1964.
- Ιδρωμένος Ανδρέας, *Πολιτική Ιστορία της Επτανήσου 1815-1861*, Κέρκυρα 1935.
- Γαλαξίας Παναγής, *Η ιστορία της Κέρκυρας*, Αθήνα 1959.
- Γερακάρης Νικόλαος, "Δημοσία Εκπαίδευσις εν Επτανήσω", *Πρακτικά Α' Πανιονίου Συνεδρίου*, (Αθήνα 1915).
- Γιωτοπούλου- Σισυλιάνου Έλλη, "Επτανησιακή παιδεία στα χρόνια της ξενοκρατίας", *Κερκυραϊκά Χρονικά* τ. 15^{ος}, (Κέρκυρα 1970).
- Γλυκοφρύδη- Λεοντσίνη Αθανασία, «Παιδεία και Φιλοσοφία στα νησιά του Ιονίου (16^{ος} - 19^{ος} αιώνας)», *Ιόνιοι Νήσοι, Ιστορία και Πολιτισμός*, (Αθήνα 2007), σσ.123-133.
- Γρόλλιος Κώστας, *Η εκπαίδευση στην Κέρκυρα στους αιώνες πριν από την Ένωση (1386-1864)*, Κέρκυρα 1949.
- Ζούμπος Γεώργιος, *Τα μαθηματικά στην Ιόνιο Ακαδημία (1824-1864)*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Κέρκυρα 2004.
- Θεοτόκης Σπυρίδων, *Περί εκπαίδευσως εν Επτανήσω*, Κέρκυρα 1956.
- Ιδρωμένος Ανδρέας, "Περί της εν τοις Ιονίοις νήσοις εκπαίδευσως από της εις Ενετούς μέχρι της εθνικής αυτών αποκαταστάσεως 1386-1864", *Αττικόν Ημερολόγιο*, (1874).
- Ιδρωμένος Ανδρέας, *Συνοπτική Ιστορία της Κέρκυρας*, Κέρκυρα 1895.
- Ισηγόνης Αντώνιος, *Ιστορία της Παιδείας*, Αθήνα 1964.
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΓ, Αθήνα 1978.
- Καπάδοχος Δημήτριος, "Guilford και η πρώτη ιερατική σχολή στα Επτάνησα" *Παρνασσός* τ. ΚΑ, (1979).
- Καρδάμης Κώστας, «Η μουσική στα Επτάνησα», *Ιόνιοι Νήσοι, Ιστορία και Πολιτισμός*, (Αθήνα 2007), σσ.187-203.
- Κονόμος Ντίνος, *Ιόνιος Ακαδημία*, Αθήνα 1965.
- Καλούδης Σπύρος, "Το σύνταγμα των εφτανησίων του 1817", *Επτανησιακό ημερολόγιο*, έτος Α' (Αθήνα 1961).
- Κατσαρός Σπύρος. *Σύντομη Ιστορία Κερκύρας*, Κέρκυρα 1967.
- Κλήμης Κάρολος- Οδυσσεάς, *Ιστορία νήσου Κερκύρας*, Κέρκυρα 1992.
- Κυριάκη Δάφνη, "Κερκυραϊκό Αρχείο Guilford." Κατάλογος, Έκτακτο Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας, Κέρκυρα 1984.
- Λάμπρος Σπ., "Η Ιστορική σχολή της Επτανήσου" *Ν. Ελληνομνημόνων*, τ.ΙΒ, (1915).
- Lenormant Francois, « Η Διοίκηση των Νησιών του Ιονίου», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, τόμος ΙΧ, (Κέρκυρα 1962), σσ.97-162.
- Λούντζης Ερμάνος, *Περί εν Επτανήσω διοργανώσεως της δημοσίας εκπαίδευσης*, Αθήνα 1857.
- Μάρμορας Ανδρέας, *Ιστορία της νήσου Κερκύρας*, Κέρκυρα 1962.
- Μπούας Πέτρος, *Περί δημόσιας εκπαίδευσως*, Κέρκυρα 1851.
- Οικονομίδης Ιωάννης, *Έκθεσις περί της δημοσίας εκπαίδευσως καθυποβληθείσα τη ευγενεστάτη βουλή του ΙΒ' κοινοβουλίου*, Κέρκυρα 1862.
- Ορφανουδάκης Σαράντης, « Η συνθήκη των Παρισίων και το σύνταγμα του 1817», *Συνταγματικά Κείμενα των Ιονίων Νήσων*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, (Αθήνα 2008), σσ. 47-55.
- Πανδής Πορφύριος, *Νοταριακές πράξεις 1549-1772 από τον κώδικα τη Αγ. Τριάδας Αργυράδων Κέρκυρας και Πληθυσμακά Στοιχεία 1684-1991 του Νομού Κέρκυρας*, Αθήνα 1992.

- Παχή Όλγα, *Ο Πολυχρόνιος Β. Κωνσταντάς και η πολιτική ζωή της Κέρκυρας το 19^ο αιώνα*, Κέρκυρα 2009.
- Πυλαρινός Θεοδόσης, «Η πνευματική ζωή στην Κέρκυρα», *Κέρκυρα, Εγχειρίδιο Τοπικής Ιστορίας*, (Αθήνα 2000), σσ. 233-261.
- Ραζής Γεώργιος, "Ανωτέρα εκπαίδευσις εν Επτανήσω", *Πρακτικά Α' Πανιονίου συνεδρίου*, (Αθήνα 1915).
- Σακελαρόπουλος Σ., *Σημειώσεις περί της Ιονίου Ακαδημίας*, τ.2
- Σαλβάνος Γεράσιμος- Σαλβάνου Βάσω, *Η Ιόνιος Ακαδημία. Ο ιδρυτής αυτής κόμης Γκίλφορντ, οι καθηγηταί και οι σπουδασταί αυτής*, Αθήνα 1949.
- Σπίγγος Θανάσης, *Επτάνησα (1864-1874), από την Ένωση στην Ενσωμάτωση*, Κέρκυρα 2002.
- Στούπη Χαρά, *Η εκπαίδευση στην Κέρκυρα 1756-1864*.
- Τυπάλδος- Ιακωβάτος Γ. , *Ιστορία της Ιόνιας Ακαδημίας*, Αθήνα 1982.
- Χρήστου Θάνος, « Η Τέχνη στα Επτάνησα (18^ο – 20^ος αιώνας)», *Ιόνιοι Νήσοι, Ιστορία και Πολιτισμός*, (Αθήνα 2007), σσ.205-223.